

Mehriban Süleyman qızı ZEYNALOVA
Azərbaycan Texnologiya Universitetinin disertantı
ORCID: 0000-0002-2099-8168

İSTEHSALIN TƏŞKİLİ, ONUN İQTİSADI ASPEKTLƏRİ VƏ DETERMİNANTLARI

Xülasə

Məqalədə istehsalın təşkili sisteminin iqtisadi məzmunu, funksional mexanizmləri və inkişaf determinantları müasir elmi paradigma kontekstində təhlil edilir. İstehsalın təşkili anlayışı yalnız idarəetmə kateqoriyası kimi deyil, həm də müəssisənin strateji rəqabətqabiliyyətliliyini müəyyən edən kompleks iqtisadi sistem kimi qiymətləndirilir.

Metodoloji yanaşma kimi aparılan tədqiqatın nəticələri göstərir ki, istehsalın səmərəli təşkili müəssisənin maliyyə sabitliyinə, resurslardan istifadənin optimallaşdırılmasına və xərclərin azaldılmasına bilavasitə təsir göstərir. Xüsusilə yüngül sənaye sektorunda resurs tutumunun və ətraf mühitə təsir risklərinin yüksək olması şəraitində “yaşıl istehsal” və “resursqənaətli texnologiyaların” tətbiqi istehsalın iqtisadi və ekoloji dayanıqlığını müəyyən edən əsas determinantlardan biri kimi qiymətləndirilir.

Tədqiqatın məqsədi istehsalın təşkili prosesinin əsas funksiyalarını — planlaşdırma, təşkilatlandırma, yönləndirmə və motivasiya, koordinasiya, nəzarət və keyfiyyət nəzarət — iqtisadi aspektlər baxımından sistemləşdirmək, onların qarşılıqlı təsirini müəyyənləşdirmək, həmçinin “istehsalın təşkilinin təkmilləşdirilməsi” məsələsini əvvəlcə ümumi şəkildə, daha sonra isə yüngül sənaye timsalında təhlil etməkdən ibarətdir.

Nəticədə müəyyən edilmişdir ki, istehsalın təşkilinin təkmilləşdirilməsi müəssisənin iqtisadi sabitliyinin, innovativ inkişafının və rəqabət üstünlüyünün formalaşmasında həlledici rol oynayır. Aparılan tədqiqatlar sübut edir ki, resursqənaətli və “yaşıl” texnologiyaların tətbiqi yüngül sənaye müəssisələrində istehsalın səmərəliliyini və ekoloji dayanıqlığını əhəmiyyətli dərəcədə artırır.

Açar sözlər: istehsalın təşkili, yüngül sənaye, iqtisadi aspektlər, determinantlar, yaşıl” texnologiyalar, resursqənaətli texnologiyalar

UOT:338

JEL: M1

DOI: <https://doi.org/10.54414/DNAR9113>

Giriş

İstehsalın təşkili material, əmək, texnoloji və informasiya resurslarının rəşional vəhdətinə əsaslanan mürəkkəb, çoxkomponentli bir sistem kimi çıxış edir. İqtisadi modellərin transformasiyası və dayanıqlı inkişaf prinsiplərinə keçid şəraitində istehsalın təşkili sisteminin təkmilləşdirilməsi məsələsi xüsusi aktuallıq kəşb edir. Yüngül sənaye müəssisələri üçün, harada ki, əl əməyinin və material tutumunun payı yüksəkdir, istehsalın təşkili təkcə idarəetmə kateqoriyası kimi deyil, həm də strateji rəqabətqabiliyyətlilik amili kimi çıxış edir. İstehsalın təşkilinin iqtisadi aspektləri resurslardan istifadə səmərəliliyi, istehsal xərclərinin səviyyəsi, əməyin məhsuldarlığı, istehsal güclərinin yüklənmə dərəcəsi

və maliyyə axınlarının sabitliyi vasitəsilə təzahür edir. Müasir elmi paradigmada iqtisadi nəticəlilik göstəriciləri ekoloji və sosial meyarlarla integrasiya olunmaqla xüsusi əhəmiyyət kəşb edir. Buna görə də, istehsalın təşkili iqtisadi artımla resurslardan məsuliyyətli istifadə arasında tarazlığı təmin edən bir sistem kimi qiymətləndirilməlidir. İstehsalın təşkilinin determinantları, onun vəziyyətini, dinamikasını və inkişaf istiqamətini müəyyən edən daxili və xarici amillərin məcmusudur. Əsas determinantlara texnoloji təchizat səviyyəsi, idarəetmə strukturu, innovativ fəallıq, kadrların ixtisas səviyyəsi, investisiya resurslarının əlçatanlığı və institusional mühit daxildir. Bu amillərin təsiri kompleks xarakter daşıyır: texnoloji innovasiyalar

məhsuldarlığın artımını stimullaşdırır, idarəetmə islahatları proseslərin optimallaşdırılmasına şərait yaradır, institusional dəyişikliklər isə dayanıqlı artım üçün əlverişli mühit formalaşdırır. Müasir şəraitdə istehsalın təşkili üzrə yeni bir məntiq formalaşır ki, onun əsasında rəqəmsallaşma, avtomatlaşdırma və resursqənaətlı texnologiyaların tətbiqi dayanır. Yüksək çeviklik və adaptasiya qabiliyyəti ilə xarakterizə olunan yüngül sənaye “ağıllı istehsal” (Smart Manufacturing) və “yaşıl iqtisadiyyat” (Green Economy) konsepsiyalarının integrasiyası üçün mühüm platformaya çevrilir. Bu tendensiya planlaşdırma, nəzarət və səmərəliliyin qiymətləndirilməsi sahələrində ənənəvi yanaşmaların yenidən nəzərdən keçirilməsini tələb edir. Çünki müasir iqtisadi göstəricilər getdikcə daha çox ekoloji standartlar (ISO 14001, ISO 50001) və dayanıqlı istehlak prinsipləri ilə əlaqələndirilir. Bu isə istehsalın təşkili sistemlərinin yalnız iqtisadi baxımdan deyil, həm də ekoloji və sosial məsuliyyət aspektlərindən dəyərlən-dirilməsini zəruri edir.

İstehsalın təşkilinin iqtisadi determinantlarının elmi baxımdan dərk edilməsi, istehsal prosesləri, xərclərin strukturu və müəssisənin innovasiya potensialı arasındakı qarşılıqlı əlaqələrin sistemli təhlilini nəzərdə tutur. Yalnız kompleks yanaşma, yəni iqtisadi-riyazi modelləşdirmə, müqayisəli təhlil və səmərəliliyin monitorinqi kimi metodların tətbiqi, ayrı-ayrı amillərin ümumi nəticəyə təsirini obyektiv şəkildə qiymətləndirməyə imkan verir.

Beləliklə, istehsalın təşkili müəssisənin iqtisadi sisteminin əsas elementi kimi çıxış edir, onun

determinantları isə rəqabətqabiliyyət səviyyəsini müəyyən edən amillər toplusunu təmsil edir. Postindustrial iqtisadiyyat şəraitində istehsalın effektiv təşkili modelinin formalaşması yalnız iqtisadi, texnoloji və institusional amillərin qarşılıqlı təsiri nəticəsində mümkündür. Bu qarşılıqlı əlaqə yüngül sənayenin strateji inkişaf məqsədlərinə nail olunmasına və milli sənaye potensialının möhkəmləndirilməsinə xidmət edir

Əsas mətn

“İstehsalın təşkili” anlayışı, iqtisadiyyat və idarəetmə elmlərində müəssisənin istehsal funksiyalarını məqsədyönlü şəkildə planlaşdırma, təşkil etmə və nəzarət etmə prosesidir. İstehsalın təşkilində əsas məqsəd resursların, o cümlədən xammal, əmək, maşın, metod və pul resurslarının optimal istifadəsi ilə keyfiyyətli və səmərəli istehsalı təmin etməkdir. İngilisdilli ədəbiyyatda “istehsalın təşkili” daha çox “production management” (istehsalın idarəedilməsi) kimi adlandırılır. “İstehsalın təşkili” anlayışı, iqtisadiyyat və idarəetmə elmlərində müəssisənin istehsal funksiyalarını məqsədyönlü şəkildə planlaşdırma, təşkil etmə və nəzarət etmə prosesidir. İstehsalın təşkilində əsas məqsəd resursların, o cümlədən xammal, əmək, maşın, metod və pul resurslarının optimal istifadəsi ilə keyfiyyətli və səmərəli istehsalı təmin etməkdir. İngilisdilli ədəbiyyatda “istehsalın təşkili” daha çox “production management” (istehsalın idarəedilməsi) kimi adlandırılır.

Cədvəl 1.

Əməliyyat menecmenti və istehsalın idarə olunması anlayışlarının müxtəlif müəlliflər tərəfindən izahı

Brech	<i>İstehsalın idarə olunması-müəssisənin materialları hazır məhsullara çevirən bölməsinin fəaliyyətini effektiv şəkildə planlaşdırmaq və tənzimləmək prosesidir</i>	1957 [1]
Buffa	<i>İstehsalın idarə olunması, spesifikasiyalara uyğun, tələb olunan miqdarda, müəyyən cədvəl üzrə və minimum xərclə məhsul və ya xidmətin istehsal olunmasını təmin edən qərarvermə prosesidir.</i>	1983 [2]
OpenStax (ədəbiyyat)	<i>İstehsal prosesi daxil olan resursları, o cümlədən təbii ehtiyatlar, xammal, insan resursları və kapital kimi resursları hazır məhsula çevirir... Bu çevrilmə prosesinin idarə olunması isə əməliyyat menecmentinin funksiyasıdır.</i>	2022 [11]
Investopedia (ədəbiyyat)	<i>Əməliyyat menecmentinə istehsal prosesini və biznes əməliyyatlarını qiymətləndirən və səmərəli nəticə yaradan proses kimi yanaşır. Bu zaman əməliyyat xərcləri ilə gəlirləri balanslaşdırılır xalis əməliyyat mənfəətinin maksimuma çatdırılmasına çalışılır</i>	2025 [6]
eCampusOntario (ədəbiyyat)	<i>Əməliyyat menecerləri resursların məhsula çevrilməsi prosesini idarə edirlər... bu yanaşma eyni zamanda malların və xidmətlərin istehsalını planlaşdırma və sistemlərə nəzarəti də əhatə edir.</i>	2025 [4]

Müəllif tərəfindən tərtib olunub

Müxtəlif müəlliflərin, eləcə də ingilisdilli ədəbiyyatda “İstehsalın təşkili”, “əməliyyat menecmenti”, və “istehsalın idarə olunması”, anlayışlarına verilmiş təriflər onların elmi yanaşmalarını müqayisəli şəkildə müəyyənləşdirməyə imkan verir. Bu terminlər cədvəl 1-də sistemləşdirilmişdir.

Brech-in yanaşması istehsalın idarə olunmasını müəssisədaxili çevrilmə bölməsinin koordinasiyası kimi təqdim edir və bu sahəni planlaşdırma və tənzimləmə funksiyaları ilə əlaqələndirir [1]. Onun fikrincə, istehsalın idarə edilməsi, resursların məhsula çevrildiyi əməliyyat mərhələsində baş verən fəaliyyətlərin səmərəli planlaşdırılması və operativ nəzarətinin təmin edilməsidir. Bu baxış sonradan Buffa (1983) və Digərləri tərəfindən təkmilləşdirilərək əməliyyat menecmentinin funksional sistem modeli şəklində formalaşdırılmışdır [2]. Əgər Brech konsepsiyasının mahiyyətinə nəzər salsaq, burada əsas məqsəd istehsal bölmələrinin əlaqələndirilməsi və proseslərin çevik tənzimlənməsi kimi çıxış edir. Bu, klassik menecment nəzəriyyəsində “planlaşdır–icra et–yoxla–təkmilləşdir” (PDCA) prinsipinin ilkin izah forması kimi də qiymətləndirilə bilər. Beləliklə, Buffa istehsalın idarə edilməsini məhsulun buraxılışına yönəlik qərarvermə prosesi, Brech isə daxili istehsal bölmələrinin əlaqələndirilməsi və planlaşdırılması prosesi kimi izah etmişdir. Hər iki yanaşma müasir əməliyyat menecmenti nəzəriyyəsinin — yəni resurs çevrilməsi, səmərəlilik və idarəetmə qərarlarının integrasiyası, formalaşmasında mühüm nəzəri baza yaratmışdır. Aparılan müqayisə göstərir ki, Buffa (1983) tərəfindən verilən klassik izah “istehsalın təşkili” anlayışını qərarvermə və optimallaşdırma proseslərinin vəhdəti kimi xarakterizə edir. Müəllifə görə, istehsalın təşkili məhsul və ya xidmətin tələb olunan miqdarda, müəyyən cədvəl üzrə və minimum xərcə hazırlanmasını təmin edən idarəetmə sistemidir. Bu yanaşma XX əsrin sonlarında istehsal iqtisadiyyatında planlaşdırma, resurs bölgüsü və səmərəlilik funksiyalarının üstün rolunu əks etdirir. OpenStax (2022)-yə görə, istehsalın idarə olunması — təbii ehtiyatların, xammalın, insan resurslarının və kapitalın hazır məhsula çevrildiyi çevrilmə prosesinin idarə edilməsidir. Müəlliflər bu prosesi input–proses–output modelinə əsaslanan bir sistem kimi izah edirlər[11]. Bu yanaşmaya görə,

istehsalın idarə olunması resursların səmərəli istifadəsini, əməliyyat mərhələlərinin əlaqələndirilməsini və nəticələrin optimallaşdırılmasını təmin edən vahid idarəetmə mexanizmidir.

OpenStax (2022) və eCampusOntario (2025) mənbələrinə görə, istehsal və əməliyyat menecmenti resursların (xammal, əmək, kapital və informasiya) idarə olunmuş çevrilməsi prosesidir və bu prosesin əsas məqsədi səmərəlilik, keyfiyyət və davamlılıq arasında optimal tarazlığı təmin etməkdir[4,11]. Hər iki yanaşma istehsalın idarə olunmasını yalnız istehsal sektoruna aid deyil, həm də xidmət sahələrinə tətbiq olunan universal idarəetmə mexanizmi kimi təqdim edir. Bu sistemin əsasında planlaşdırma, əlaqələndirmə və nəzarət funksiyaları dayanır ki, bu da həm strateji (resurs bölgüsü, istehsal gücü), həm də operativ (cədvəlləşdirmə, performansın izlənməsi) idarəetməni özündə birləşdirir. OpenStax və eCampusOntario-nun ortaq mövqeyi ondan ibarətdir ki, müasir əməliyyat menecmenti davamlı inkişaf prinsipləri ilə sıx bağlıdır[4]. Yəni, iqtisadi səmərəlilik göstəriciləri ekoloji və sosial məsuliyyət meyarları ilə uzlaşdırılmalıdır. Bu baxımdan ISO 14001 və ISO 50001 kimi beynəlxalq standartlar resurs səmərəliliyinin təminində mühüm alət kimi çıxış edir. Ümumilikdə, hər iki mənbə əməliyyat menecmentini iqtisadi, texnoloji və insan amillərini birləşdirən çoxölçülü idarəetmə sistemi kimi izah edir. Bu sistem müəssisələrə resurslardan daha məqsədyönlü istifadə etməyə, məhsuldarlığı artırmağa və uzunmüddətli dayanıqlı inkişaf strategiyalarını reallaşdırmağa imkan yaradır.

Investopedia (2025) yanaşmasında əməliyyat menecmenti iqtisadi balansın qorunması prizmasından izah olunur[6]. Burada diqqət həm istehsal xərclərinin azaldılmasına, həm də mənfəətliliyin optimallaşdırılmasına yönəlir. Bu konsept daha çox maliyyə menecmenti və əməliyyat strategiyası kəsişməsində formalaşır. Beləliklə, istehsalın təşkili həm maliyyə sabitliyi, həm də əməliyyat dayanıqlığı baxımından müəssisənin strateji idarəetmə elementinə çevrilir. Ümumiləşdirilmiş şəkildə demək olar ki, müasir tədqiqatlarda “istehsalın təşkili” anlayışı iqtisadi, texnoloji və idarəetmə aspektlərini birləşdirən kompleks sistem kimi dəyərləndirilir. Əgər Buffa üçün istehsalın təşkili daha çox məhsuldarlığın

artırılması və xərclərin azaldılması məqsədinə yönəlmiş bir proses idisə, XXI əsrin alimləri üçün bu anlayış artıq rəqəmsallaşma, resursqənaət, çevik istehsal və davamlı inkişaf prinsiplərinə əsaslanan strateji idarəetmə fəlsəfəsinə çevrilmişdir. Beləliklə, istehsalın təşkili müasir iqtisadiyyatda təkcə texnoloji proseslərin koordinasiyası deyil, həm də resurs axınlarının optimallaşdırılması, qərarvermə mexanizmlərinin çevikləşdirilməsi və ekoloji səmərəliliyin təmin olunması ilə xarakterizə olunur. Bu, istehsal sistemlərinin dayanıqlı və rəqəbatqabiliyyətli inkişafını şərtləndirən başlıca determinantlardan biridir.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz mənbələrdə və çoxlu sayda digər mənbələrdə “istehsalın təşkili” və ya “istehsalın idarəedilməsi” anlayışları “əməliyyatın idarəedilməsi” anlayışı ilə müəyyən qədər eyniləşdirilir. Lakin çoxlu sayda tədqiqatların müqayisəli tədqiqi deməyə əsas verir ki, bu anlayışlar arasında ümumi xüsusiyyətlər olmaqla yanaşı, həm də fərqliliklər mövcuddur. Aparılmış müqayisəli elmi araşdırmalar göstərir ki, bu anlayışlar arasında mahiyyət və funksional səviyyədə müəyyən fərqlər mövcuddur. “İstehsalın təşkili” daha çox struktur və texnoloji aspektlərə, yəni istehsalın mərhələlərinin ardıcılığına, iş yerlərinin təşkili, əmək və avadanlıq münasibətlərinə yönəlmişdir. Bu, istehsal sisteminin daxili mexaniki və texnoloji quruluşunu xarakterizə edir. “İstehsalın idarəedilməsi” anlayışı isə daha genişdir və yalnız texnoloji təşkili deyil, həm də idarəetmə qərarlarının qəbulunu, strateji planlaşdırmanı, resurs bölgüsünü və istehsal proseslərinin koordinasiyasını əhatə edir. Bu baxımdan o, həm iqtisadi, həm də idarəetmə aspektlərini özündə birləşdirir. “Əməliyyatların idarəedilməsi” isə müasir elmi ədəbiyyatda istehsal və xidmət fəaliyyətlərinin inteqrə olunmuş idarəetmə konsepsiyası kimi qəbul edilir. Bu sahə istehsalın idarə edilməsini yalnız müəssisədaxili təkcə proses kimi deyil, həm də dəyərlər zəncirinin bütün mərhələlərini – tədarükdən paylanmaya qədər – əhatə edən sistem kimi nəzərdən keçirir. Beləliklə, “istehsalın təşkili” istehsalın struktur aspektlərini, “istehsalın idarəedilməsi” iqtisadi və qərarvermə mexanizmlərini, “əməliyyat menec-menti” isə bu iki istiqamətin inteqrasiyasını – kompleks idarəetmə sistemini ifadə edir. Müasir elmi yanaşmalarda bu fərqlərin nəzərə alınması müəssisələrin idarəetmə modellərinin düzgün

seçilməsi və resurs səmərəliliyinin artırılması baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

İstehsalın təşkili prosesinin funksiyaları və iqtisadi aspektləri

İstehsalın təşkili prosesi bir neçə funksiya ilə xarakterizə olunur. İstehsalın təşkili prosesində ilk və ən vacib funksiya “*planlaşdırma*” funksiyasıdır. Planlaşdırma funksiyası istehsalın təşkili sisteminin əsas hərəkətverici mexanizmi kimi çıxış edir. O, müəssisənin məqsədlərini, resurs potensialını və bazar şəraitini nəzərə alaraq istehsal prosesinin istiqamətini müəyyənləşdirir. Planlaşdırma təkcə istehsalın həcmi və vaxtı deyil, həm də resursların bölgüsünü, əmək və texnoloji axınların qarşılıqlı əlaqəsini müəyyən edən idarəetmənin strateji alətidir. Müasir istehsal sistemlərində planlaşdırma funksiyası iki səviyyədə həyata keçirilir — nəzəri (konseptual) və praktik (tətbiqi). Nəzəri səviyyədə planlaşdırma müəssisənin inkişaf strategiyasını, texnoloji ardıcılığı və resurs axınlarının optimal strukturunu müəyyənləşdirir. Praktik səviyyədə isə planlaşdırma konkret istehsal tapşırıqlarının bölgüsünü, istehsal güclərinin yüklənməsini, işçi qüvvəsinin və material resurslarının koordinasiyasını təmin edir. Planlaşdırma funksiyası istehsalın digər idarəetmə funksiyaları ilə sıx qarşılıqlı əlaqədədir. O, təşkilatlandırma, motivasiya, nəzarət və tənzimləmə funksiyalarının effektivliyini müəyyənləşdirən əsas başlanğıc mərhələ kimi çıxış edir. İstehsal prosesinin bütün mərhələlərinin harmonik işləməsi məhz planlaşdırmanın düzgün qurulmasından asılıdır. Planlaşdırma olmadan resursların bölgüsü səmərəsiz olur, istehsalın ritmi pozulur və müəssisənin məqsədlərinə çatmaq üçün strateji istiqamət itirilir. Müasir şəraitdə planlaşdırma funksiyası rəqəmsallaşma və avtomatlaşdırma texnologiyaları vasitəsilə yeni məzmun qazanır. Süni intellekt, maşınöyrənmə və məlumat analitikası alətləri planlaşdırmanı dinamik, adaptiv və proqnozlaşdırıcı xarakterə malik sistemə çevirir. Beləliklə, planlar artıq statik sənədlər deyil, bazar və daxili istehsal şəraitinə real vaxt rejimində cavab verən intellektual idarəetmə mexanizmləri kimi formalaşır. Planlaşdırma həm də istehsal sisteminin resurs balansının qorunmasında və risklərin azaldılmasında mühüm rol oynayır. O, resursların çatışmazlığı və ya artıqlığı hallarında çevik tənzimləmə imkanı yaradır,

müəssisəyə bazar dəyişikliklərinə operativ uyğunlaşmaq imkanı verir. Bu mənada planlaşdırma yalnız idarəetmə funksiyası deyil, həm də iqtisadi sabitliyin təminat mexanizmi kimi çıxış edir.

Beləliklə, planlaşdırma funksiyası istehsalın təşkili sistemində strateji istiqamətverici rol oynayır. O, müəssisənin məqsədlərinin reallaşdırılmasını, resursların optimal istifadəsini, texnoloji axınların sinxronlaşdırılmasını və idarəetmə qərarlarının koordinasiyasını təmin edir. Müasir istehsal mühitində planlaşdırma artıq ənənəvi proqnozlaşdırma aktı deyil, innovativ, adaptiv və elmi əsaslara söykənən qərarvermə mexanizmidir, hansı ki, müəssisənin rəqabət-qabiliyyətliliyini və dayanıqlı inkişafını təmin edir.

İstehsalın təşkilinin ikinci mühüm funksiyası *“təşkilatlandırma”* funksiyasıdır. Təşkilatlandırma funksiyası istehsalın təşkili sisteminin ikinci əsas elementi hesab olunur və onun əsas məqsədi planlaşdırılmış məqsədlərin reallaşdırılmasını təmin edən idarəetmə və istehsal münasibətlərinin strukturlaşdırılmasıdır. Bu funksiya müəssisə daxilində resursların, funksiyaların və səlahiyyətlərin düzgün bölgüsünü təmin edir, qərarvermə prosesini çevik və şəffaf formaya gətirir. Müasir tədqiqatlar göstərir ki, təşkilatlandırma funksiyası istehsal gücü, çeviklik və əməliyyat sürəti kimi göstəricilərə birbaşa təsir göstərir. Strukturun çevik olması, səlahiyyətlərin yayılması və üfüqi inteqrasiyanın dərinləşdirilməsi idarəetmə səviyyələri arasında əlaqəni gücləndirir, nəticədə istehsal dövrlərinin qısalmasına və məhsuldarlığın artmasına səbəb olur. Eyni zamanda, təşkilatlandırma funksiyası təchizat zəncirinin səmərəli idarə olunması və maliyyə nəticələrinin yaxşılaşdırılması baxımından da strateji əhəmiyyət daşıyır. Müəssisə strukturunun resurs axınları ilə inteqrasiyası planlaşdırmadan satınalmaya qədər bütün əməliyyat funksiyalarının koordinasiyasını təmin edir. Beləliklə, təşkilatlandırma funksiyası istehsal sistemində idarəetmənin dayanıqlığını, resurs axınlarının tarazlığını və qərarvermə proseslərinin operativliyini təmin edən əsas mexanizm kimi çıxış edir. İstehsalın təşkili prosesinin üçüncü, yəni *“yönləndirmə və motivasiya funksiyası”* işçilərin istehsal prosesində fəal və düzgün şəkildə iştirakını təmin etməyi nəzərdə tutur. Yönləndirmə və motivasiya funksiyası istehsalın təşkili prosesində insan amilinin idarə olunmasını təmin edən əsas komponentlərdən biridir. Bu funksiya işçilərin

istehsal prosesində fəal, məsuliyyətli və yaradıcı iştirakını stimullaşdırmaqla müəssisənin ümumi səmərəliliyinə bilavasitə təsir göstərir. Elmi tədqiqatlar göstərir ki, motivasiya sisteminin düzgün qurulması əmək məhsuldarlığını artırır, resurs məhdudiyyəti şəraitində belə istehsalın sabitliyini qorumağa kömək edir. İşçilərin qərarvermə prosesinə cəlb olunması, ədalətli qiymətləndirmə və məqsəd yönümlü təşviq mexanizmləri onların mənəvi və peşəkar məmnunluğunu artırır, nəticədə istehsalın ritmini və keyfiyyətini yüksəldir. Motivasiya elementlərinin tətbiqi yalnız maddi mükafatlarla məhdudlaşmır; o, həm də idarəetmədə psixoloji yönləndirmə, əmək mühiti və təşkilati mədəniyyətin formalaşdırılması ilə əlaqəlidir. Beləliklə, yönləndirmə və motivasiya funksiyası istehsal sistemində insan potensialının reallaşdırılmasını və əmək münasibətlərinin harmonik inkişafını təmin edən mühüm idarəetmə alətidir.

İstehsalın təşkili prosesinin digər mühüm funksiyası koordinasiya funksiyasıdır. Koordinasiya funksiyası istehsalın təşkili sistemində müxtəlif əməliyyat, texnoloji və idarəetmə proseslərinin uzlaşdırılmasını və qarşılıqlı asılılığının idarə edilməsini təmin edən əsas mexanizmdir. Bu funksiya planlaşdırma, istehsal, logistika və paylama mərhələləri arasında qarşılıqlı əlaqənin qurulmasını hədəfləyir. Elmi tədqiqatlar göstərir ki, koordinasiya istehsal və paylama sistemlərinin inteqrasiyasını və birgə optimallaşdırılmasını təmin edir. İstehsal planlaması ilə logistik proseslər arasında uyğunluğun yaradılması resurslardan daha rəşional istifadəni, vaxt itkilərinin azaldılmasını və ümumi xərclərin optimallaşdırılmasını mümkün edir. Müasir istehsal modellərində koordinasiya funksiyası həmçinin maliyyə nəticələrinin yaxşılaşdırılmasına və resurs dövriyyəsinin sürətlənməsinə xidmət edir. Avtonom idarəetmə agentləri, rəqəmsal planlama və informasiya inteqrasiyası kimi yanaşmaların tətbiqi bu funksiyanın effektivliyini daha da artırır. Beləliklə, koordinasiya funksiyası istehsal prosesində fəaliyyətlərin ardıcılığını və qarşılıqlı əlaqəsini təmin etməklə, müəssisənin vahid, sinxron və optimal şəkildə işləməsinə şərait yaradır.

İstehsalın təşkilinin digər mühüm funksiyası nəzarət və qiymətləndirmə funksiyasıdır. Nəzarət

və qiymətləndirmə funksiyası istehsalın təşkili prosesində planlaşdırılmış nəticələrlə faktiki göstəricilərin müqayisəsini, həmçinin istehsal fəaliyyətinin effektivliyinin sistemli şəkildə ölçülməsini təmin edən idarəetmə mexanizmidir. Bu funksiya istehsal sistemində keyfiyyətin qorunması, resurs istifadəsinin səmərəliliyi və əməliyyat proseslərinin sabitliyini təmin etmək baxımından strateji əhəmiyyət daşıyır. Müasir tədqiqatlar göstərir ki, bu funksiya fəaliyyət göstəricilərinin (KPI-lərin) müəyyənləşdirilməsi və monitorinqi üzərində qurulur. İstehsalın idarə edilməsində bu göstəricilər həm maliyyə, həm də qeyri-maliyyə aspektlərini — məhsuldarlıq, keyfiyyət, çeviklik, resurs itkiləri və enerji səmərəliliyi kimi parametrləri — əhatə edir. İndustriya 4.0 kontekstində nəzarət və qiymətləndirmə prosesi rəqəmsal alətlər, avtomatlaşdırılmış məlumat toplama və analitik modellər vasitəsilə həyata keçirilir. Bu, müəssisələrə real vaxtda performansını izləməyə, problemləri erkən mərhələdə aşkar etməyə və qərar verməni optimallaşdırmağa imkan yaradır. Eyni zamanda, bu funksiya lean idarəetmə prinsipləri ilə sıx bağlıdır — yəni israfın azaldılması, proseslərin dəyər əsaslı ölçülməsi və müştəri yönümlü nəticələrin gücləndirilməsi. Beləliklə, nəzarət və qiymətləndirmə funksiyası istehsalın təşkili sistemində geribildirim və davamlı təkmilləşdirmə mexanizmini formalaşdırır və müəssisənin səmərəliliyini strateji səviyyədə təmin edən əsas idarəetmə alətinə çevrilir.

İstehsalın təşkili prosesinin digər mühüm funksiyası keyfiyyətə nəzarət funksiyasıdır. Keyfiyyətə nəzarət funksiyası istehsalın təşkili prosesində məhsulun və xidmətin müəyyən edilmiş standartlara uyğunluğunu təmin edən idarəetmə mexanizmidir. Bu funksiya yalnız son məhsulun yoxlanılmasını deyil, həm də bütün istehsal mərhələlərinin davamlı monitorinqini və təkmilləşdirilməsini əhatə edir. Elmi tədqiqatlar göstərir ki, keyfiyyətə nəzarət funksiyası istehsal prosesində etibarlılıq, sabitlik və dəyər yaradan proseslərin səmərəliliyinin qorunması baxımından strateji əhəmiyyət daşıyır. O, istehsal və texniki xidmət proseslərinin integrasiyasını təmin etməklə məhsulun keyfiyyətini sabit saxlamağa və nasazlıqların qarşısını əvvəlcədən almağa imkan yaradır. Müasir yanaşmalar bu funksiyayı çoxmərhələli və paralel istehsal sistemlərinin birgə

optimallaşdırılması çərçivəsində qiymətləndirir. Keyfiyyətə nəzarət artıq təkcə korreksiyaedici deyil, həm də proqnozlaşdırıcı və preventiv xarakterli bir fəaliyyətə çevrilmişdir. Statistik nəzarət metodlarının tətbiqi, rəqəmsal monitorinq və süni intellekt əsaslı keyfiyyət təhlili sistemləri istehsal prosesində səhvləri azaldır, itkiləri minimuma endirir və məhsulun etibarlılığını artırır. Beləliklə, keyfiyyətə nəzarət funksiyası istehsal sisteminin dayanıqlı fəaliyyətini, resurslardan optimal istifadəni və müştəri etimadını təmin edən əsas idarəetmə vasitəsidir. O, həm strateji, həm də əməliyyat səviyyəsində istehsalın təşkili prosesinin ayrılmaz hissəsini təşkil edir.

Qeyd edək ki, istehsalın təşkilinin hər bir mərhələsinin iqtisadi aspektləri var: a) *istehsalın planlaşdırılmasının iqtisadi aspektləri* (Jankowski, 2023)[7]; b) *istehsalın təşkilində təşkilatlandırmanın iqtisadi aspektləri* (Nahm və digərləri, 2003; Kollmann və Dobrovič, 2022)[8]; c) *istehsalın təşkilində yönləndirmə və motivasiyanın iqtisadi aspektləri* (Cordero və digərləri, 2005 [3]; Parker, Ponisciakova və digərləri, 2023)[12,13]; d) *istehsalın təşkilində koordinasiyanın iqtisadi aspektləri* (Hsieh və Wu, 2006)[5]; e) *istehsalın təşkilində nəzarət və qiymətləndirmənin iqtisadi aspektləri* (Lebas, 1995)[9]. f) *istehsalın təşkilində keyfiyyətə nəzarətin iqtisadi aspektləri* (Rosiawan və digərləri, 2019)[14].

Jankowski, (2023) öz tədqiqatında istehsalın planlaşdırılması prosesini iqtisadi səmərəlilik kontekstində nəzərdən keçirir[7]. O planlaşdırma anlayışını müasir istehsal sistemlərinin tələblərinə uyğun şəkildə təhlil edərək, planlaşdırma və proqnozlaşdırma arasındakı əsas fərqləri elmi baxımdan izah edir. Məqalədə istehsal prosesinin mərhələləri və planlaşdırmanın əsas növləri — strateji, taktiki və operativ səviyyələr sistemləşdirilmiş, həmçinin tələbə və resurslara əsaslanan planlaşdırma modelləri müqayisəli şəkildə qiymətləndirilmişdir və araşdırmanın mərkəzində istehsalın iqtisadi səmərəliliyini ölçmək üçün tətbiq olunan əsas fəaliyyət göstəriciləri (KPI-lər) dayanır. Müəllif göstərir ki, bu göstəricilər vasitəsilə istehsal sisteminin real effektivliyi obyektiv şəkildə qiymətləndirilə bilər və planlaşdırma funksiyası müəssisənin iqtisadi nəticələrinin formalaşmasında əsas mexanizm rolunu oynayır. Nahm və digərləri (2003) tərəfindən aparılan tədqiqatda müəssisənin təşkilati

strukturunun istehsalın səmərəliliyinə təsiri araşdırılmışdır[10]. Müəlliflər müəyyən etmişlər ki, strukturun ierarxiya səviyyəsi və qərarvermə mexanizmlərinin mərkəzləşmə dərəcəsi istehsal proseslərinin çevikliyində, vaxt yönümlü istehsal metodlarının tətbiqinə və ümumi məhsuldarlığa birbaşa təsir göstərir. Daha çevik və az ierarxiyalı strukturlar istehsalın sürətini və adaptasiya qabiliyyətini artırır. Kollmann və Dobrovic (2022) öz tədqiqatlarında təşkilati və idarəetmə strukturları arasındakı iqtisadi əlaqəni təhlil etmişlər[8]. Onlar sübut etmişlər ki, bu əlaqə müəssisənin iqtisadi dayanıqlığının və mənfəət potensialının formalaşmasında əsas rol oynayır. Müəlliflər qeyd edirlər ki, struktur çevikliyi və idarəetmədə optimal funksional bölgü maliyyə sabitliyi və resurs səmərəliliyinin artırılması baxımından həlledici əhəmiyyət daşıyır. Beləliklə, hər iki tədqiqatın nəticələri göstərir ki, təşkilati strukturun çevikliyi və idarəetmə mexanizmlərinin düzgün qurulması istehsalın iqtisadi nəticələrinə və uzunmüddətli dayanıqlığına mühüm təsir göstərir.

Yüngül sənaye sektorunda istehsalın təşkilinin fərqləndirici xüsusiyyətləri

Yüngül sənaye sektorunda istehsalın təşkilini digər sənaye sektorlarından fərqləndirən mühüm cəhətlərdən biri də ətraf mühitə təsir riskləri ilə bağlıdır. Yüngül sənaye sektorunda istehsal prosesində tullantı suları, boya maddələri və parça emalında istifadə olunan kimyəvi maddələr ekoloji yük yaradır. Buna görə də, yaşıl istehsal və resurs qənaəti texnologiyalarından istifadə zəruridir. Tekstil, trikotaj, dəridə emal, tikiş və boyama müəssisələrində istifadə olunan kimyəvi reagentlər, boyalar və həlledicilər ətraf mühitə düşdükdə suyun, torpağın və havanın çirklənməsinə səbəb olur. Tullantı suları, boyaq maddələrinin qalığı və parça emalında istifadə edilən səthi aktiv maddələr (PAM-lar) yüksək ekoloji yüklənmə yaradır. Bütün bu faktorlar müəssisələrin sosial məsuliyyətini və texnoloji səmərəliliyini birgə düşünməyi zəruri edir. Belə şəraitdə istehsalın təşkili prosesində yaşıl istehsal (Green Manufacturing) və resursqənaətlilik texnologiyaların (Resource-Efficient Technologies) tətbiqi prioritet istiqamətə çevrilir. Yaşıl istehsalın əsas prinsipi “*önləmək – azaltmaq – idarə etmək – təkrar istifadə etmək*” ardıcılığına əsaslanır. Bu konsepsiya istehsalın bütün mərhələlərində tullantıların yaranma mənbəyində

azaldılmasını, enerji və su sərfiyyatının minimuma endirilməsini və proseslərin dairəvi iqtisadiyyat prinsiplərinə uyğunlaşdırılmasını nəzərdə tutur.

Müasir yanaşmalara görə, yüngül sənaye müəssisələrinin ekoloji dayanıqlığının təmin olunması üçün bir neçə istiqamət üzrə tədbirlər kompleksinin həyata keçirilməsi vacibdir:

1.

ammal seçimi və kimyəvi portfelin yenilənməsi: Az toksik və ekoloji təhlükəsiz reagentlərə, azsulu və enerjiyə qənaət edən boyama texnologiyalarına üstünlük verilməlidir.

2.

Yaşıl” texnoloji proseslərin tətbiqi: Aşağı vannalı boyama maşınları, ozonlaşdırma və plazma əsaslı emal texnologiyaları, eləcə də CO₂ əsaslı boyama metodları su və enerji sərfini əhəmiyyətli dərəcədə azaldır.

3.

ullantı sularının təmizlənməsi və təkrar istifadəsi: Membran bioreaktorlar, nanofiltrasiya və oksidləşdirici sistemlərin tətbiqi çirkləndirici maddələrin effektiv çıxarılmasını və suyun istehsalı geri qaytarılmasını təmin edir.

4.

nerjiyə qənaət və istilik rekuperasiyası: İstehsal avadanlıqlarının modernləşdirilməsi, istilik itkisini azaldan texnologiyaların və avtomatik idarəetmə sistemlərinin tətbiqi enerji balansını yaxşılaşdırır.

5.

əqəmsallaşdırma və monitoring: Rəqəmsal sensorlar, IoT sistemləri və süni intellekt əsaslı analitika vasitəsilə istehsal proseslərində real vaxt rejimində nəzarət və qərar dəstəkləmə təmin olunur.

Bu tədbirlərin məqsədi yalnız ekoloji zərərin azaldılması deyil, həm də iqtisadi səmərəliliyin artırılmasıdır. Çünki resurs itkilərinin azaldılması, enerjinin və suyun təkrar istifadəsi, tullantıların dəyərə çevrilməsi müəssisənin maya dəyərini aşağı salır və rəqəbat qabiliyyətini yüksəldir.

Beləliklə, yüngül sənaye sektorunda istehsalın təşkili ekoloji amilləri nəzərə almadan səmərəli ola bilməz. Resursqənaətlilik və “yaşıl” texnologiyaların integrasiyası yalnız ətraf mühitin qorunmasına deyil, həm də davamlı iqtisadi inkişafın və sosial məsuliyyətli istehsal modelinin formalaşmasına xidmət edir.

Yüngül sənaye sektorunda istehsalın təşkilinin iqtisadi aspektləri

Yüngül sənaye sektorunda istehsalın təşkili prosesinin iqtisadi məzmunu və idarəetmə prinsipləri, mahiyyət etibarilə, sənayenin digər sahələrində tətbiq olunan iqtisadi modellərdən kəskin şəkildə fərqlənmir və ümumi sənaye qanunauyğunluqlarına tabedir. Bununla belə, bu sektorda istehsal proseslərinin spesifik xüsusiyyətləri - məhsulun mövsümliliyi, tələbin dövrliliyinin qısalığı, əl əməyinin payının yüksəkliyi və xammal növlərinin müxtəlifliyi - iqtisadi idarəetmə sisteminin daha çevik və adaptiv olmasını zəruri edir. Bu sektorda da istehsalın təşkili zamanı a) istehsal həcmnin planlaşdırılması; b) İstehsal gücünün və resurs potensialının qiymətləndirilməsi; c) maya dəyərinin hesablanması və optimallaşdırılması; d) Resurslara qənaət texnologiyalarının tətbiqi; e) əməyin təşkili və motivasiya sisteminin iqtisadi əsaslandırılması; f) koordinasiya və nəzarət mexanizmlərinin iqtisadi səmərəliliyi; g) istehsal fəaliyyətinin iqtisadi nəticələrinin qiymətləndirilməsi kimi mühüm addımlar yerinə yetirilməlidir.

a) İstehsal həcmələrinin yüngül sənaye sektorunda planlaşdırılması - planlaşdırma mərhələsi müəssisənin bazar tələbinə uyğun istehsal həcmələrini, məhsul çeşidlərini və istehsal dövrlərini müəyyən edir. Yüngül sənayedə bu proses tələbə əsaslanan (demand-driven) və resurslara əsaslanan (resource-based) planlaşdırma yanaşmalarının inteqrasiyasına əsaslanır. Planlaşdırmanın məqsədi — resursların optimal bölgüsünü təmin etməklə istehsalın fasiləsizliyini qorumaq və məhsuldarlığın artımına nail olmaqdır. Burada əsas göstəricilər kimi istehsal dövrünün müddəti, avadanlıqların yüklənmə dərəcəsi və xammal ehtiyatlarının dövrüyyə sürəti götürülür.

b) İstehsal güclərinin və resurs potensialının yüngül sənaye sektorunda qiymətləndirilməsi - bu mərhələ müəssisənin maddi-texniki bazasının, əmək resurslarının və enerji tutumunun real potensialını müəyyənləşdirir. Güclərin düzgün qiymətləndirilməsi istehsal proseslərinin yüklənmə səviyyəsini optimallaşdırmağa, "dar boğaz" mərhələlərin qarşısını almağa və məhsulun maya dəyərini aşağı salmağa imkan verir. Eyni zamanda, resurs potensialı yalnız texnoloji imkanları deyil, həm də işçi qüvvəsinin ixtisas səviyyəsini və istehsal proseslərinin koordinasiyasını əhatə edir.

c) Məhsulun maya dəyərinin hesablanması və optimallaşdırılması - iqtisadi idarəetmənin əsas

istiqamətlərindən biri istehsal xərclərinin strukturunun təhlili və optimallaşdırılmasıdır. Maya dəyərinin azaldılması üçün məhsulun texnoloji dizaynının sadələşdirilməsi, resurs itkilərinin minimumlaşdırılması və dəyərləndirmə əsaslı idarəetmə (value-based management) prinsiplərinin tətbiqi zəruridir. Bu yanaşma məhsulun rəqabət qabiliyyətini artırır və müəssisənin gəlirliliyini yüksəldir.

d) Resursqənaətli texnologiyaların yüngül sənaye sektorunda tətbiqi - resursların rəşional istifadəsi və tullantıların azaldılması müasir istehsalın əsas məqsədlərindəndir. Yüngül sənayedə su, enerji və xammal qənaətinə yönəlmiş innovativ texnologiyaların tətbiqi iqtisadi və ekoloji baxımdan mühüm nəticələr verir. Aşağı vannalı boyama sistemləri, plazma və ozon texnologiyaları, enerji rekuperasiya sistemləri kimi texnologiyalar resurs itkilərini azaldır və istehsalın iqtisadi sabitliyini gücləndirir.

e) Əmək təşkilinin və motivasiya sisteminin iqtisadi əsaslandırılması - əmək məhsuldarlığı və işçi motivasiyası istehsalın iqtisadi nəticələrinə birbaşa təsir göstərir. Müasir şəraitdə çevik əmək təşkili, əmək nəticələrinə görə diferensial ödəniş, qrup motivasiya modelləri və əmək resurslarının çoxfunksiyalı istifadəsi daha səmərəli sayılır. Bu mexanizmlər əmək bazasının dinamikasına uyğun istehsal elastikliyi təmin edir və işçilərin məsuliyyətini artırır.

f) Koordinasiya və nəzarət mexanizmlərinin iqtisadi səmərəliliyi - istehsal mərhələləri arasında koordinasiyanın gücləndirilməsi idarəetmə xərclərini azaldır və istehsal axınlarının sinxronluğunu təmin edir. Nəzarət funksiyası işə istehsal prosesinin real vaxtda monitorinqini, keyfiyyətin idarə edilməsini və resurs istifadəsinin səmərəliliyini qiymətləndirməyə imkan verir. Bu mexanizmlərin effektivliyi rəqəmsal idarəetmə sistemləri (MES, ERP) və KPI əsaslı performans ölçüləri ilə təmin olunur.

g) İstehsal fəaliyyətinin iqtisadi nəticələrinin yüngül sənaye sektorunda qiymətləndirilməsi - istehsal nəticələrinin qiymətləndirilməsi müəssisənin ümumi iqtisadi performansını müəyyən edən son mərhələdir. Burada həm maliyyə göstəriciləri (mənfəət, maya dəyəri, investisiyaların gəlirliliyi), həm də əməliyyat göstəriciləri (əmək məhsuldarlığı, resurs dövrüyyəsi, enerji səmərəliliyi) kompleks şəkildə təhlil edilir. Bu

təhlil strateji qərarların qəbulunda və dayanıqlı inkişaf proqramlarının formalaşdırılmasında əsas baza kimi çıxış edir.

Nəticə

Yüngül sənaye müəssisələrində istehsalın təşkili və onun iqtisadi aspektlərinin təhlili göstərir ki, istehsal proseslərinin səmərəliliyi birbaşa planlaşdırma, resursların idarə olunması və innovativ texnologiyaların tətbiqi səviyyəsindən asılıdır. Müasir şəraitdə istehsalın təşkilinin determinantları - texnoloji təchizat, idarəetmə strukturu, əmək məhsuldarlığı və resurs qənaəti - müəssisənin rəqabət üstünlüyünü formalaşdıran əsas amillərdir. İstehsalın iqtisadi idarəetməsi yalnız xalis mənfəətin artırılmasına deyil, həm də davamlı və ekoloji məsuliyyətli inkişafın təmininə yönəlməlidir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Brech, E. F. L. (1957). The Principles and Practice of Management. Longman.
2. Buffa, E. S. (1983). Modern Production/Operations Management (8th ed.). Wiley.
3. Cordero, R., Walsh, S. T., & Kirchhoff, B. A. (2005). Motivating performance in innovative manufacturing plants. The Journal of High Technology Management Research, 16(1), 89–99. <https://doi.org/10.1016/j.hitech.2005.06.005>
4. eCampusOntario. (n.d.). Operations Management. In Business Fundamentals. <https://ecampusontario.pressbooks.pub/bus1600/chapter/operations/>
5. Hsieh, C.-H., & Wu, C. (2006). Capacity allocation, ordering, and pricing decisions in a supply chain with demand and supply uncertainties. European Journal of Operational Research, 184(2), 667–684. <https://doi.org/10.1016/j.ejor.2006.11.004>
6. Investopedia. (n.d.). Operations Management. Retrieved from <https://www.investopedia.com/terms/o/operations-management.asp>
7. Jankowski, Ł. (2023). Ekonomiczne aspekty planowania produkcji. In D. Kobyłański (Ed.),

Nauki humanistyczne i społeczne w perspektywie interdyscyplinarnej (Vol. 8, p. 83). Łódź: Wydawnictwo Naukowe ArchaeGraph Diana Łukomiak. ISBN 978-83-67959-17-9. <https://www.archaeograph.pl/lib/1231bv/T-8-lnqhr2m.pdf>

8. Kollmann, J., & Dobrovič, J. (2022). Key factors of organizational and management structures in the formation of competitive strategy. Journal of International Studies, 15(3), 130–144. <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2022/15-3/9>

9. Lebas, M. J. (1995). Performance measurement and performance management. International Journal of Production Economics, 41(1–3), 23–35. [https://doi.org/10.1016/0925-5273\(95\)00081-X](https://doi.org/10.1016/0925-5273(95)00081-X)

10. Nahm, A. Y., Vonderembse, M. A., & Koufteros, X. A. (2003). The impact of organizational structure on time-based manufacturing and plant performance. Journal of Operations Management, 21(3), 281–306. [https://doi.org/10.1016/S0272-6963\(02\)00107-9](https://doi.org/10.1016/S0272-6963(02)00107-9)

11. OpenStax. (2022). Introduction to Business (3rd ed.). OpenStax, Rice University. <https://openstax.org/books/introduction-business/pages/10-1-production-and-operations-management-an-overview>

12. Parker, S. K. (2003). Longitudinal effects of lean production on employee outcomes and the mediating role of work characteristics. Journal of Applied Psychology, 88(4), 620–634. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.88.4.620>

13. Ponisciakova, O., Rosnerova, Z., & Kicova, E. (2023). Motivation as an element of managerial decision making in manufacturing companies: The case of the Slovak Republic. Sustainability, 15(12), 9186. <https://doi.org/10.3390/su15129186>

14. Rosiawan, M., Laksono Singgih, M., & Widodo, E. (2019). Model of quality costs and economic benefits of a business process of manufacturing companies. Cogent Engineering, 6(1), 1678228. <https://doi.org/10.1080/23311916.2019.1678228>

ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОИЗВОДСТВА: ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ И ОПРЕДЕЛЯЮЩИЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ ЕЁ РАЗВИТИЯ

Резюме

В статье анализируются экономическое содержание, функциональные механизмы и детерминанты развития системы организации производства в контексте современной научной парадигмы. Понятие организации производства рассматривается не только как управленческая категория, но и как сложная экономическая система, определяющая стратегическую конкурентоспособность предприятия.

Методологический подход проведённого на основе исследования показывают, что эффективная организация производства оказывает прямое влияние на финансовую устойчивость предприятия, оптимизацию использования ресурсов и сокращение издержек. Особенно в секторе лёгкой промышленности, где высока ресурсоёмкость и уровень экологических рисков, внедрение концепции «зелёного производства» и ресурсосберегающих технологий рассматривается как один из ключевых детерминантов экономической и экологической устойчивости.

Цель исследования заключается в систематизации основных функций процесса организации производства, планирования, организации, направления и мотивации, координации, контроля и контроля качества, с экономической точки зрения, определении их взаимосвязи, а также в анализе процесса совершенствования организации производства в целом и на примере предприятий лёгкой промышленности.

В результате установлено, что совершенствование системы организации производства играет решающую роль в формировании экономической стабильности, инновационного развития и конкурентных преимуществ предприятия. Проведённые исследования подтверждают, что применение ресурсосберегающих и «зелёных» технологий существенно повышает эффективность производства и экологическую устойчивость предприятий лёгкой промышленности.

Ключевые слова: организация производства, лёгкая промышленность, экономические аспекты, детерминанты, «зелёные» технологии, ресурсосберегающие технологии

Mehriban Suleyman qizi ZEYNALOVA

doctoral candidate Azerbaijan Technological University

ORGANIZATION OF PRODUCTION, ITS ECONOMIC ASPECTS AND DETERMINANTS

The article analyzes the economic content, functional mechanisms, and development determinants of the production organization system within the context of the modern scientific paradigm. The concept of production organization is interpreted not merely as a managerial category but as a complex economic system that defines the enterprise's strategic competitiveness.

The methodological approach applied in the conducted research demonstrates that effective production organization has a direct impact on the financial stability of the enterprise, the optimization of resource utilization, and the reduction of costs. Particularly in the light industry sector, where resource intensity and environmental risks are high, the implementation of the “green production” concept and resource-saving technologies is considered one of the key determinants of economic and environmental sustainability.

The purpose of the research is to systematize the main functions of the production organization process, planning, organization, direction and motivation, coordination, control, and quality assurance, from an economic perspective, to determine their interrelationships, and to analyze the process of improving production organization both in general and within the example of the light industry.

The findings reveal that the improvement of production organization plays a decisive role in shaping the enterprise's economic stability, innovative development, and competitive advantage. The conducted

research confirms that the application of resource-saving and “green” technologies significantly enhances production efficiency and ecological resilience in light industry enterprises.

Keywords: production organization, light industry, economic aspects, determinants, green technologies, resource-saving technologies

Keywords: production organization / organization of production, light industry, economic aspects, determinants, green technologies, resource-saving technologies / resource-efficient technologies